

Bankový dohľad v optike Basel II

Vladimír GONDA*

Banking Supervision in Light of Basel II

Abstract

Basel committee for banking supervision, as the body coordinating the cooperation among institutions of banking supervision in different countries, contributed to a large extent to the creation of the international mechanism of the regulation and supervision over the banking activities, which is generally accepted. Important development trends in the area of banking supervision are represented by the Basel Capital Accord (1988), but especially by the prepared concept New Basel Capital Accord (Basel II), which newly codifies the method of quantification of risks, on the basis of which the capital requirements are set. In EU countries this concept will be translated into the new EU regulation on capital adequacy, which in the framework of harmonization will have to be taken into account in the legislation of the Slovak Republic (as well as of other accessing countries).

Key words: *banking supervision, Basle Committee of Banking Supervision, Basle Capital Accord, New Basel Capital Accord – Basel II, credit risk, minimum capital requirements, supervisory review process, market discipline*

JEL Classification: G28

Úvod

Regulácia a dohľad bankového systému predstavuje významnú oblasť činnosti centrálnych bánk v trhovách ekonomikách.¹ Úlohou bankového dohľadu je dozor nad vykonávaním bankových činností a starostlivosť o bezpečné fungovanie

* doc. Ing. Vladimír GONDA, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Katedra ekonomickej teórie, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava 5; e-mail: gonda@dec.euba.sk

¹ Bankový dohľad, pravda, môžu okrem centrálnej banky vykonávať aj iné regulátorne orgány, napríklad ministerstvo financií alebo špecializované štátne inštitúcie.

a účelný rozvoj bankového systému. Bankový dohľad vytvára priestor na usku-
točňovanie menovej politiky a ovplyvňuje ju svojimi opatreniami smerujúcimi
k redukcii možných rizík, a teda obozretnému podnikaniu bánk.

Významné vývojové trendy v oblasti bankového dohľadu (v Európe, ale aj vo
svete) reprezentuje *Bazilejská dohoda o kapitáli* (1988), ale najmä pripravovaný
nový bazilejský koncept kapitálovej primeranosti, ktorý novo upravuje metódu
kvantifikácie podstupovaných rizík, na ktorých základe sa stanovuje kapitálová
požiadavka. Priblíženiu pôvodnej a (najmä) novej bazilejskej dohody, ako aj ich
následnému premietnutiu do praxe integrujúcich sa európskych krajín sa venu-
jeme v predmetnom článku.

1. Bazilejská dohoda o kapitáli (*Basle Capital Accord*)

Popri Medzinárodnom menovom fonde osobitné miesto pri vytváraní priaz-
nivých podmienok na udržanie stability bankových systémov a na predchádzanie
vzniku finančných kríz patrí *Bazilejskému výboru pre bankový dohľad* (*Basle
Committee of Banking Supervision*, ďalej len *Výbor*).

Bazilejský výbor pre bankový dohľad² založili v roku 1974 guvernéri krajín G 10³
a Luxemburska. Výbor vznikol v súvislosti s rastúcou internacionalizáciou činnosti úve-
rovo-finančných inštitúcií a nevyhnutnosťou zabezpečiť zdravie a stabilitu medzinárod-
ného bankového systému, vyžadujúcich koordináciu činnosti národných orgánov dohľadu.
Cieľom Výboru je vytvorenie medzinárodného systému univerzálneho bankového do-
hľadu a bezprostrednou úlohou – rozvoj spolupráce pri rozpracovaní bankových norma-
tívov a vypracovanie jednotných noriem.

Výsledkom niekoľkoročnej činnosti Výboru bola zásadná regulačná smernica
– *Bazilejská dohoda o kapitáli* (*Basle Capital Accord* – *BCA*; spravidla sa po-
užíva skrátené označenie *Basle Accord*) z roku 1988, ktorá určila *štandardy
kapitálovej primeranosti* pre najväčšie medzinárodné (transnacionálne, globálne)
banky s cieľom zabezpečiť medzinárodnú konvergenciu regulácie bankových
dohľadov. Výbor súčasne odporučil, aby sa dokument aplikoval aj na banky mi-
mo krajín G 10, ktoré majú významné medzinárodné aktivity.

V tejto súvislosti sa žiada poznamenať, že všetky dokumenty vydané Bazilejským vý-
borom pre bankový dohľad majú pre nečlenské štáty (len) *odporúčací charakter*. Sú však

² Až do roku 1988 sa Výbor nazýval *Basle Committee of Banking Regulations and Supervisory Practices*.

³ Skupina G 10 je voľným zoskupením najvyspelejších krajín tvoriacich skupinu G 7 (USA, Kanada, Japonsko, Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia, Taliansko), ďalej Belgicka, Holandska a Švédsko; od roku 1983 je 11. krajinou Švajčiarsko.

vysoko rešpektované a stávajú sa štandardmi akceptovanými inými štruktúrami.⁴ Preto aj krajiny, ktoré nie sú členmi Bazilejského výboru pre bankový dohľad, snažia sa využívať pri výkone bankového dohľadu poznatky a skúsenosti obsiahnuté v bazilejských dokumentoch a implementovať ich do svojho domáceho právneho systému a dohliadacej praxe. V súčasnosti napríklad *Basle Accord* rešpektuje vyše 100 krajín.

Primárnym zámerom Bazilejskej dohody o kapitáli bolo určiť základnú architektúru na stanovenie minimálneho kapitálového štandardu, ktorý by znižoval úverové riziko protistrán.⁵ *Basle Accord* stanovuje podrobnosti dohodnutého rámca na meranie kapitálovej primeranosti a minimálne štandardy, ktoré sa majú dosiahnuť. Prostredníctvom tzv. *Cookovho pomeru* (*Cooke-ratio*)⁶ sa stanovila pre banky požiadavka 8 %-nej kapitálovej primeranosti meranej ako pomer kapitálu k rizikovo váženým aktívam. Tento ukazovateľ predstavuje kapitálový „van-kúš“ pre prípad krytia možných strát [11, s. 480]. Je to určitý štandard s tým, že dosiahnutie vyššieho pomeru hodnotí trh pozitívne – vyšším ratingom banky.

Metodológia výpočtu kapitálovej primeranosti bola relatívne jednoduchá a uplatňovala sa na všetky banky rovnako.

Pôvodná Bazilejská dohoda o kapitáli predstavuje jeden z najvýznamnejších medzinárodných aktov, ktorý sa podarilo dosiahnuť. Prijatie tejto (nateraz stále platnej) regulatívnej smernice znamenalo dôležitý medzník v medzinárodnej spolupráci pri harmonizácii činnosti bankových dohľadov. Jej význam spočíva v zjednotení prístupov k chápaniu pojmu *riziko* a vo všeobecnej metodológii jeho merania. Hoci sa povinne aplikuje iba na medzinárodne aktívne banky so sídlom v krajinách G 10, jej dosah je celosvetový. To okrem iného umožňuje minimalizovať tzv. regulatórnu arbitráž, t. j. získať výhody jednou inštitúciou pri jej aktivitách v rôznych krajinách s rozdielnou reguláciou bankovej a finančnej činnosti.

Text dokumentu je stručný – tvorí ho iba 25 strán, čo však na druhej strane spôsobuje jeho nižšiu flexibilitu. Pôvodná verzia *Basle Accord* z roku 1988 rozlišuje iba dva druhy rizík – úverové riziko a riziko prenosu rizika zo zahraničia. *Basle Accord* takmer vôbec nezohľadňuje nižšiu rizikovosť krátkodobých pohľadávok oproti dlhodobým.

⁴ Napríklad Európska únia ich premieta do svojich záväzných smerníc (direktív), z ktorých sú potom implementované do národných legislatív.

⁵ Tradične chápaná *kapitálová primeranosť* zahŕňa úverové riziko bez trhového rizika. Úverové riziko sa chápe ako riziko strát v prípade, že partner nedodrží svoje záväzky podľa podmienok kontraktu. V januári 1996 Výbor vydal dodatok pre čiastočné pokrytie aj trhového rizika, t. j. rizika strát generovaných zmenou trhových cien. Trhové riziko sa delí na kurzové, úrokové, akciové a komoditné riziko.

⁶ Termín je odvodený od mena Angličana Petra Williama Cooka, ktorý v dobe rozpracovania základných pravidiel dohody stal na čele Bazilejského výboru pre bankový dohľad.

Basle Accord ako prvá medzinárodná dohoda o štandardoch kapitálovej primeranosti reprezentuje úspešný pokus stanoviť všeobecne akceptovaný inštitucionálny rámec na regulovanie bankovej činnosti a na podporu stability bankových systémov.

V roku 1996 Bazilejský výbor pre bankový dohľad uskutočnil revíziu BCA a vydal *Dodatok* k dohode, kde okrem iného povolil bankám používať interné modely na meranie špecifických *trhových* rizík (ide o kurzové, akciové, komoditné a úverové riziko, t. j. riziko dlhových cenných papierov), o ktoré sa spektrum meraných rizík rozšírilo (tzv. *Value-at-Risk models*).

Ani v Dodatku k BCA sa však nič nehovorí o samotnom procese riadenia rizík a o činnosti a úlohách regulátora.

2. Nová Bazilejská dohoda o kapitáli (*New Basel Capital Accord, Basel II*)

Koncom 90. rokov minulého storočia Bazilejská dohoda o kapitáli prestala už v mnohom zodpovedať novým reáliám a značným zmenám, ku ktorým došlo v štruktúre bankového kapitálu v dôsledku technologických a finančných inovácií. Bazilejský výbor pre bankový dohľad preto rozpracoval a dal na širokú medzinárodnú diskusiu už v roku 1999 vlastný balík návrhov nových pravidiel na bankovú reguláciu, aby sa zabezpečil súlad kapitálových požiadaviek s novými rizikami. Na jar 2001 Výbor zverejnil druhú konzultatívnu verziu dokumentu pod názvom *Nová Bazilejská dohoda o kapitálovej primeranosti (New Basel Capital Accord – NBCA, resp. tzv. Basel II)*, ktorá obsahuje komplexnejšie prístupy riadenia rizika na regulátorne účely. Pôvodne sa mal *Basel II* zaviesť do praxe v roku 2004. Avšak vzhľadom na rozsiahly počet kritických pripomienok a návrhov, ktoré boli vznesené v priebehu posudzovania dokumentu, termín jeho zavedenia do praxe sa posunul na neskoršie.

Navrhované pravidlá predstavujú rozsiahly a komplexný systém (560 strán), ktorý by mal zlepšiť spôsob merania rizika bankového podnikania. *Basel II* opustil jednoduchosť pôvodného BCA a na prvý pohľad sa zdá veľmi komplikovaný a technický. Jeho základnú filozofiu vyjadruje téza, že proces regulovania bankového systému predstavuje komplexný proces riadenia rizík.

Nový návrh sleduje dva hlavné ciele reformovania metodológie určenia kapitálovej primeranosti:

1. vytvorenie rovnakých konkurenčných podmienok pre činnosť (operácie) úverových inštitúcií na medzinárodných trhoch;
2. zabezpečenie čo najväčšieho súladu objemu vlastného kapitálu banky s celým súborom rizík, ktoré sprevádzajú jej činnosť.

Pre Novú Bazilejskú dohodu o kapitáli sú príznačné nasledujúce momenty:

- individuálny prístup pri ohodnocovaní rizík každej jednotlivej inštitúcie,
- princíp kompenzácie, t. j. nižšia úroveň kapitálu môže byť kompenzovaná vyššou úrovňou procesu riadenia rizík.

Ďalšími novinkami Bazileja II sú:

- využívanie ratingu od ratingových agentúr na účely priradovania rizikovej váhy pohľadávkam,
- možnosť individualizovaného prístupu regulatívnych orgánov k jednotlivým bankám,
- stanovovanie kapitálovej primeranosti na konsolidovanom základe v celej bankovej skupine,
- zvýšenie požiadaviek na zverejňovanie informácií jednotlivými bankami [13, s. 32].

Nová Bazilejská dohoda o kapitáli sa má uplatňovať na konsolidovanom aj na nekonsolidovanom základe. Vzhľadom na značnú internacionalizáciu bankových operácií za uplynulé štvrtstoročie je základným princípom bankového dohľadu povinnosť predkladať regulátorovi (aj) konsolidované výkazy. Účelom *konsolidovaného dohľadu* je ochrana bánk, ktoré sú súčasťou tzv. konsolidovaných celkov, pred rizikami, ktorým sú vystavené z dôvodu účasti v týchto skupinách.⁷

Originálnosť a novosť nového mechanizmu reprezentuje organické zapracovanie do *Basel II* troch tzv. pilierov, ktoré zvyšujú synergický efekt realizácie vnútornej a vonkajšej kontroly rizík. Ide o tieto piliere:

- *prvý pilier* – obnovené minimálne požiadavky na objem vlastného kapitálu,
- *druhý pilier* – výkon dohľadu regulátorom,
- *tretí pilier* – trhová disciplína založená na zvýšení transparentnosti bankovej činnosti.

Jednotlivé piliere *Basel II* preskúmame teraz podrobnejšie.

Prvý pilier – minimálne kapitálové požiadavky (Minimum Capital Requirements)

Prvý pilier *rozširuje okruh rizík*, proti ktorým banka musí držať kapitál, aj *škálu metód* na výpočet kapitálovej primeranosti.⁸ Okrem úverového a trhového

⁷ Konsolidácia vychádza zo skutočnosti, že napríklad zahraničné pobočky bánk nie sú právne nezávislé od svojich centrál. Orgány, ktoré vykonávajú bankový dohľad, nemôžu byť celkom ubezpečené o zdraví jednotlivých bánk, pokiaľ nemôžu (celosvetovo) dohliadať na všetky aktivity danej bankovej skupiny, resp. finančnej skupiny, ktorej je banka členom. Pritom konsolidovaný dohľad nenahrádza dohľad na individuálnom základe – ten sa bude vykonávať aj naďalej.

⁸ Pôvodná dohoda *Basle Accord* sa zameriavala na obmedzovanie (len) úverového a trhového rizika. Pri meraní úverového rizika sa povinne používala jedna metóda (*Cooke-ratio*), pri výpočte trhového rizika boli možné dve metódy merania [13, s. 32].

rizika zahŕňa nový druh rizika – *operačné riziko*.⁹ Jednotlivé druhy rizík možno špecifikovať nasledovne:

- *úverové riziko* – riziko straty v prípade, že protistrana nedodrží (čiastočne alebo úplne) svoje finančné záväzky voči banke;
- *trhové riziko* – riziko straty v prípade nepriaznivého pohybu cien, menových kurzov a úrokových sadzieb;
- *operačné riziko* – riziko straty v dôsledku zlyhania ľudského faktora alebo nedostatkov v používaných informačných systémoch a ostatných technológiách.

Podiel jednotlivých typov rizík v celom súbore rizík bánk je približne nasledovný: úverové riziko: 60 – 70 %, táto situácia vyplýva z hlavnej podnikateľskej aktivity bánk, ktorou je úverovanie; operačné riziko: 20 – 30 %; trhové riziko: do 10 % [9, s. 34].

Basel II sa sústreďuje na *nové metódy merania rizík* a stanovenie kapitálových požiadaviek na úverové a operačné riziko. (V prípade *trhového rizika* oba princípy merania zostávajú zachované.)

Zmenou oproti *BCA* je diferencovaný prístup k určovaniu úrovne *úverového rizika*, ktoré bude možné kvantifikovať tromi metódami:

- *štandardizovaná metóda* – rizikovú váhu v danom segmente stanoví národný regulátor;
- *základná metóda* – využíva interné ratingy banky; v tomto prípade banka určuje časť rizikovej váhy;
- *pokročilá metóda* – taktiež využíva vnútorné ratingy. V tomto prípade však celú rizikovú váhu určí banka sama na základe vlastných dát a s použitím procesu, ktorý schvaľuje regulátor (orgán bankového dohľadu).

Štandardizovaná (najjednoduchšia) metóda je povinná pre všetky banky, ak si so súhlasom regulátora nevyberú metódu sofistikovanejšiu. Výber vyspelejších metód sledovania a riadenia úverového rizika, ktoré sú založené na vnútorných ratingoch, však musí byť podložený dostatočne dlhými časovými radmi a schválený regulátorom.

Novým je zavedenie *operačného rizika* a interných systémov na jeho riadenie. Pri oceňovaní operačného rizika si banka bude môcť vybrať z troch postupov jeho merania. Ide o:

- *zjednodušenú metódu* – proporcionálne 20 % od celkovej sumy kapitálu;
- *štandardizovanú metódu* – pre každú oblasť bankovej činnosti sa stanovujú diferencované indikátory rizika;

⁹ Bazilejský výbor pre bankový dohľad operačným rizikom rozumie straty v dôsledku omylov zamestnancov, zlyhania automatizovaných systémov a komunikačných sietí, riziko straty dobrého mena, riziká spojené so súladom s právnymi predpismi, strategické riziko spojené s obchodným rozhodovaním a pod.

- *pokročilú metódu* – banky si samy oceňujú očakávané straty v každej skupine rizík na základe vlastných údajov (dát), pričom sa riadia metodológiou rozpracovanou orgánmi bankového dohľadu.

Táto metóda je analogická tretiemu (pokročilému) prístupu merania úverového rizika založenému na vnútorných ratingoch. Jej používanie orgány bankového dohľadu umožnia len tým bankám, v ktorých systém riadenia rizík a metodika zberu údajov budú adekvátne požiadavkám regulátorov.

Z uvedených prístupov oceňovania rizík rezultujú dve závažné skutočnosti: a) význam relevantných dát (dostatočne dlhých časových radov); b) nezastupiteľná úloha bankového dohľadu pri posudzovaní modelov merania jednotlivých druhov rizík.

Druhý pilier – proces dohľadu (Supervisory Review Process)

Druhý pilier sa zaoberá výkonom bankového dohľadu, stanovením rizikového profilu bánk a individuálnej kapitálovej primeranosti. Jeho logika je založená na téze, že subjekt s väčšou toleranciou k riziku je potenciálne zraniteľnejší, a preto by mal byť lepšie kapitálovo vybavený [5, s. 19].

Osempercentný limit kapitálovej primeranosti sa naďalej považuje za absolútne minimum, pod ktoré sa banka nesmie nikdy dostať. Uvažuje sa s tým, že dohliadacie orgány by mali mať právomoc v závislosti od rizikového profilu inštitúcie zvýšiť úroveň jej kapitálovej primeranosti aj nad toto minimum. V návrhu sa uvažuje individuálne stanoviť banke dve hodnoty (obe nad hranicou 8 %): a) akési minimum pre danú banku; b) optimum kapitálovej primeranosti pre danú banku.

Treba zdôrazniť, že NBCA kladie veľký dôraz na *výkon bankového dohľadu*.

Opätovne poznamenávame, že pôvodný BCA sa *procesom dohľadu* vôbec nezaoberal. Pravda, v roku 1997 Výbor publikoval tzv. *25 princípov pre efektívny výkon bankového dohľadu* a v roku 1998 aj príslušnú metodológiu. Ako uvádzajú I. Fendeková a F. Hetteš, „jedným z hlavných dôvodov pre rozpracovanie základných princípov bola potreba medzinárodnej spolupráce pri zabezpečovaní stability finančných systémov v globálnom meradle. Účinný výkon bankového dohľadu je jedným z rozhodujúcich predpokladov pre udržanie stability finančného systému. Zároveň sú základné princípy pre každú krajinu podnetom na preskúmanie existujúceho právneho stavu a praxe výkonu bankového dohľadu, ako aj príležitosťou na porovnanie spôsobu a metód výkonu bankového dohľadu“ [3, s. 8].

Aplikácia týchto základných princípov sa hodnotí na medzinárodných konferenciách bankových dohľadov každé dva roky. Prvá takáto konferencia sa konala v roku 1998 v Sydney.

Druhý pilier je založený na štyroch základných princípoch (pozri [7, s. 3]):

- zásada procesu priradenia kapitálovej primeranosti v závislosti od rizikového profilu inštitúcie;
- orgán bankového dohľadu (regulátor) kontroluje proces riadenia rizík, monitoruje ho a ohodnocuje jeho adekvátnosť, v prípade, že ho nepovažuje za primeraný referenčným normám, podniká korigujúce kroky na nápravu;
- regulátor musí mať kompetencie, aby mohol zákonným spôsobom od inštitúcie požadovať kapitál vo väčšej výške, ako je toto stanovené minimum;
- dohliadacie orgány majú preventívne zasahovať ešte pred vznikom vážneho problému (t. j. poklesom kapitálu pod úroveň nevyhnutnú na pokrytie bankových rizík) a požadovať jeho rýchlu nápravu.

Tretí pilier – trhová disciplína (Market Discipline)

Náplňou tretieho piliera je zvýšenie úlohy trhovej disciplíny hláseniami o obzretnom podnikaní – podrobnom a pravidelnom informovaní orgánov bankového dohľadu o štruktúre rizík a kapitálu.¹⁰ Zavedenie tohto nového prvku do NBCA si vyžiadala skutočnosť, že schopnosť ohodnotiť kvalitu riadenia rizík môže byť sťažená nedostatkom informácií. Preto existuje snaha zvýšiť trhovú disciplínu, aby trhové subjekty mohli banky lepšie estimovať.

Očakáva sa, že realizácia tretieho piliera bude asi najcitlivejším bodom praktického uplatňovania Novej Bazilejskej dohody o kapitáli.

3. Bazilejské dokumenty a otázky bankového dohľadu v Európskej únii

Špecifikom Európskej únie je skutočnosť, že zavedením eura a prechodom k tretiemu štádiu budovania hospodárskej a menovej únie (od 1. januára 1999) došlo (v eurozóne) k uplatneniu *jednotnej menovej politiky*; na druhej strane dohľad nad bankovým sektorom nemá nadnárodný charakter, ale zostal v kompetencii národných orgánov a aj naďalej sa zabezpečuje *decentralizovane* [4, s. 19].

V oblasti bankových služieb v rámci EÚ platí zásada voľného pohybu služieb. V súlade s princípom *jednotnej bankovej licencie* banková licencia vydaná v materskej krajine platí (pri splnení určitých podmienok) aj v ďalších členských štátoch EÚ bez potreby žiadať o zvláštne povolenie (licenciu) aj v hostiteľskej

¹⁰ Sleduje sa tým zámer, aby banky vydávali výročné správy skôr a aby zverejňovali relevantné informácie o svojich akcionároch, majetkových väzbách a pod. Povinnosť podrobne a pravidelne informovať by sa pritom týkala len kľúčových informácií; banky nemusia zverejňovať doplňujúce informácie, ktoré nemajú vzťah k ich bežnej činnosti a nedotýkajú sa bezprostredne problematiky rizík.

krajine [10, s. 248]. Súčasťou princípu jednotnej bankovej licencie je aj princíp výkonu bankového dohľadu materským štátom.¹¹

Rozvoj internacionalizácie bankovej činnosti v posledných rokoch pod vplyvom *dvoch základných tendencií – globalizácie svetových finančných trhov*¹² a *európskej menovej integrácie* mal vplyv aj na *evolúciu bankových rizík a zmenu ich štruktúry*. Na jednej strane zavedenie jednotnej meny eura znamenalo, že banky prestali byť v cezhraničnej činnosti vystavené kurzovému riziku. Na druhej strane technologické a finančné inovácie generujú vznik nových zdrojov a kanálov šírenia rizika v eurozóne. Za týchto podmienok je aktuálnou úlohou istá harmonizácia pravidiel a postupov národných dohliadacích orgánov pri výkone bankového dohľadu s cieľom posilniť stabilitu globálneho bankového systému a zabrániť vzniku finančných kríz.

V záujme odstránenia možných negatívnych dôsledkov decentralizovaného prístupu ku kontrole operácií na stále viac integrovanom trhu bankových a finančných služieb sa naliehavou stáva potreba rozvoja spolupráce medzi národnými orgánmi bankového dohľadu a zblíženia dohliadacej praxe. Východiskom je aktívne zapojenie členských štátov EÚ do celého procesu implementácie *Basel II*.

S cieľom zintenzívniť medzinárodnú spoluprácu Bazilejský výbor pre bankový dohľad zriadil *Accord Implementation Group*, ktorá sa zaoberá problematikou implementácie druhého piliera. Podobne je zameraná aj činnosť *Groupe de Contact*, fóra zástupcov bankových dohľadov štátov európskeho ekonomického priestoru, ktoré vzniklo pod Bankovým poradným výborom ES (*Banking Advisory Committee – BAC*). Nad odstránením rozdielov medzi krajinami Európskej únie v zákonodarstve a praxi bankového dohľadu v súčasnom období aktívne pracujú príslušné výbory Európskej komisie. Pritom ako etalón (aj) pre krajiny Európskej únie slúžia závažné dokumenty Bazilejského výboru pre bankový dohľad, ktoré sa detailne zaoberajú rôznymi aspektmi výkonu bankového dohľadu. Mnohé z nich sa stali základom vypracovania *európskych smerníc*, ktoré majú záväzný charakter a postupne sa implementovali do národných legislatív.¹³

¹¹ Bankový dohľad hostiteľskej krajiny prejednáva len prípady, pri ktorých by mohlo dôjsť ku škodám z dôvodu časového premeškania lehoty skôr, než by bankový dohľad materského štátu bol schopný zasiahnuť.

¹² Bankové podnikanie je v poslednom čase významne poznamenané *globalizáciou* finančných trhov. Rozširuje sa cezhraničné bankovníctvo a rastie počet medzinárodne činných bánk, ktorých pôsobenie výrazne presahuje hranice jednotlivých štátov, dochádza k fúziám bankových inštitúcií, ako aj k fúziám medzi bankovou sférou a poisťovacími systémami (aj) v medzinárodnom meradle a k formovaniu veľkých medzinárodných finančných konglomerátov [1, s. 129]. Súčasne sa stierajú hranice medzi produktmi a vznikajú nové, komplexnejšie produkty, ktoré prinášajú aj nové a komplexnejšie riziká. To všetko kladie vyššie nároky aj na bankový dohľad.

¹³ Európske smernice v bankovníctve sa týkajú napríklad oblasti licencovania, výkonu bankového dohľadu na konsolidovanom základe, poistenia vkladov, plnenia pravidiel obozretnosti, elektronických peňazí, postupu pri likvidácii a reorganizácii bánk atď. [6, s. 8].

V reakcii na nový koncept kapitálovej primeranosti vymedzenej v *Basel II* Európska komisia publikovala návrh smernice – v rámci materiálu *Working Document of the Commission Services on Capital Requirements for Credit Institutions and Investment Firms, Cover Document, November 18, 2002* –, ktorý vymedzuje nové pravidlá kapitálovej primeranosti.¹⁴

Pripravovaná *tretia smernica o kapitálovej primeranosti* (CAD 3) sleduje predovšetkým cieľ zachovať rovnaké konkurečné podmienky pre všetky subjekty vrátane tých, ktoré ponúkajú služby konkurujúce bankovému sektoru. Preto sa má aplikovať tak na úverové inštitúcie (*credit institutions*), ako aj na obchodníkov s cennými papiermi a investičné spoločnosti (*investment firms*) v Európskej únii. Smernica nestanovuje metódy výkonu dohľadu – ich voľbu ponecháva na národných regulátoroch.

Na druhej strane smernica vytyčuje program skvalitnenia praktického výkonu dohľadu a zblížovania postupov a metód, ktoré členské štáty EÚ, resp. národní regulátori uplatňujú v oblasti regulácie, a najmä výkonu dohľadu tak, aby sa minimalizoval vplyv regulátornej a dohliadacej arbitráže (rozdielna interpretácia kvalitatívnych kritérií atď.) na konkurečné prostredie jednotného európskeho trhu finančných produktov a služieb.

Návrh smernice sa má prijať v prvej polovici roka 2004, pričom nové pravidlá v rámci Európskej únie by sa mali aplikovať v rovnakom čase, ako plánuje Bazilejský výbor, t. j. ku koncu roka 2006. Pred regulátormi v členských štátoch EÚ tak stojí veľké množstvo práce spojené s transformáciou pravidiel obsiahnutých v *Basel II*, resp. v smernici EÚ do príslušnej národnej legislatívy.¹⁵

Záver

Bazilejský výbor pre bankový dohľad ako orgán, ktorý koordinuje spoluprácu medzi inštitúciami bankového dohľadu rôznych krajín, v mnohom napomohol vytvorenie medzinárodného mechanizmu regulácie a dohľadu nad bankovou činnosťou, ktorý je všeobecne akceptovaný.

Nový koncept Bazilejskej dohody o kapitáli (*Basel II*) prekročil rámec pôvodného zámeru zdokonaľiť procedúru regulovania úverového rizika. Návrh novej dohody obsahuje napríklad detailne rozpracované tézy o kontrole a riadení operačného rizika či mechanizmus podstatného zvýšenia úlohy tak dohliadacej, ako aj trhovej disciplíny v procese regulovania trhu bankových služieb.

¹⁴ Materiál je uverejnený na internetovej adrese:
<http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/finances/capitaladequacy/index.htm>

¹⁵ Uvedenú smernicu EÚ týkajúcu sa implementácie pravidiel *Basel II* bude musieť v rámci harmonizačných procesov zohľadniť vo svojej legislatíve aj SR (a ďalšie nové členské štáty).

Nová Bazilejská dohoda o kapitáli zachováva *kontinuitu* s predchádzajúcimi opatreniami (stále platnej) BCA. Súčasne má ambíciu maximálne adaptovať mechanizmus riadenia bankových rizík na súčasné podmienky rastúcej globalizácie v sfére financií.

Nové pravidlá predstavujú rozsiahly a komplexný systém, ktorý by mal zlepšiť spôsob merania rizika bankového podnikania. Očakáva sa, že ich aplikácia – ktorá však nebude jednoduchá ani pre banky, ani pre regulátorov – zvýši efektívnosť bankovej regulácie a dohľadu a mala by tak významne prispieť k ďalšiemu posilneniu stability bankového sektora.

V krajinách Európskej únie sa nový koncept premietne do novej smernice EÚ o kapitálovej primeranosti, ktorú budú musieť implementovať do národnej legislatívy v rámci harmonizačných procesov s Európskou úniou aj nové členské štáty vrátane Slovenskej republiky.

Literatúra

- [1] BALÁŽ, P. – VERČEK, P.: Globalizácia a nová ekonomika. Bratislava: SPRINT vfra 2002.
- [2] Bankovní dohled v EU: Kudy cesta nevede. (Prevzaté z The Economist.) Ekonom, 2001, č. 17.
- [3] FENDEKOVÁ, I. – HETTES, F.: Základné princípy efektívneho výkonu bankového dohľadu. Biatec, 7, 1999, č. 4.
- [4] GONDA, V.: Bankový dohľad v Európskej únii. International Business Cooperation, 14, 2003, č. 1.
- [5] LITOŠOVÁ, R.: Výsledky průzkumu dopadů nového basilejského kapitálového Accordu. Bankovníctví, 2002, č. 3.
- [6] MACHALA, K.: Evropská unie a regulace finančního sektoru. Bankovníctví, 2003, č. 4.
- [7] MALINA, L.: Nové přístupy k regulácii bankového sektora. Biatec, 10, 2002, č. 8.
- [8] MALINA, L.: Bankový sektor na Slovensku začal prípravu na implementáciu nových pravidiel na reguláciu. Biatec, 10, 2002, č. 12.
- [9] PIRNER, D.: Risk Management v českém bankovníctví. Bankovníctví, 2003, č. 4.
- [10] PIŠČIK, V. JA.: Evro i dollar SŠA. Moskva: Konsaltbankir 2002.
- [11] REVENDA, Z.: Centrální bankovníctví. Praha: Management Press 1999.
- [12] ŠARADÍNOVÁ, M.: Centrálné bankovníctvo a postavenie bankového dohľadu v ňom. [Doktorandská dizertačná práca.] Bratislava: Ekonomická univerzita v Bratislave 2002.
- [13] VACEK, P.: Co přinese nový koncept kapitálové přiměřenosti v regulaci bank? Bankovníctví, 2001, č. 2.
- [14] Biatec, roč. 1993 – 2003.
- [15] Bankovníctví, roč. 1998 – 2003.
- [16] <http://www.cnb.cz>